

*Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt.
8600 Siófok, Horgony u.1*

**A Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt.
középtávú szakmai koncepciója**

*Készült: A tulajdonosi joggyakorló Balaton-felvidéki Nemzeti park Igazgatóság
jóváhagyásával, 2009. szeptember*

Bevezető

A Balaton halászatának és ebből következően a balatoni halgazdálkodásnak alapja az állam halászati joga, amelyet pályázaton a Balatoni Halászati Rt. nyert el. A halászati joggal 2015. december 31-ig haszonbérleti szerződés alapján a társaság rendelkezik. Az időközben Zrt.-vé átalakult Rt.-ből 2009. augusztus 25-én létrejött a Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt., amely jogutódként a halászati jog birtokosa, és ezzel együtt mind a Balatonon, a Kis-Balatonon egyedüli halászati jogosult, ahol a halgazdálkodással kapcsolatos kötelezettségeket is teljesítenie kell.

Korábban a BH Rt. tulajdonosi joggyakorlója 2004-től 2007-ig a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium volt. A KvVM a további problémák megelőzése érdekében, előtérbe helyezte a busák és a keszeg ökológiai szemléletű állományszabályozó halászatát.

Az 1033/2004. (IV.19.) kormányhatározat a Balatonnal kapcsolatos intézkedések keretében a KvVM számára előírta a Balatoni Halászati Rt. átalakítását oly módon, hogy a tó természetes halfaunájának védelme és a horgászat feltételeinek fejlesztése valósuljon meg. A Balatonra vonatkozó 1075/2003. (VII.30.) és a már említett 1033/2004. (IV.19.) sz. kormányhatározatok a Balatoni Halászati Rt. számára elsődleges feladatként meghatározzák a Balaton természetes halfaunájának védelmét, telepítését és szabályozását, az idegen halfajok kiszorítását, a busa és a keszegállomány gyérítését, valamint a horgászat feltételeinek fejlesztését. A Balatonra jellemző természetes halfauna védelme, továbbá a horgászat szempontjából kiemelt halfajok (ponty) életfeltételeinek biztosítása érdekében intenzív állományszabályozó halászatot kell végrehajtani a busa és a keszeg halfajok vonatkozásában.

A Balatoni Halászati Rt.-t (2007. júliustól Balatoni Halászati Zrt.-t) a Balaton vízfelületén a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Somogy Megyei Földművelésügyi Hivatala Vadászati és Halászati Felügyelőség 6/699/2001. sz. határozata alapján 2015. december 31-ig kizárólagos halászati jog illeti meg. Ez a jog másra át nem ruházható, így a halászatot csak a Balatoni Halászati Zrt. (vagy jogutódja) végezheti.

A Balatoni Halászati Zrt. a fent leírtak következtében mint a közbeszerzésről szóló 2003. évi CXXIX. törvény (Kbt.) 125. §-a (2) bekezdés b) pontja alapján a halászati jog birtokosa felkérést kapott az elmúlt években ajánlattételre, a busa és a keszeg állományszabályozó halászatára. A hirdetmény nélkül induló tárgyalásos közbeszerzési eljárás során a megrendelések teljesítésének jogát 2005-2008. években a BH Zrt. elnyerte és a részletes vállalkozási szerződéseknek megfelelően, az abban vállalt kötelezettségeket maradéktalanul teljesítette.

A teljesítés során a következő jogszabályokat kellett betartani:

- 1997. évi XLI. törvény a halászatról és a horgászatról, valamint a végrehajtására kiadott 78/1997.(XI.4.) FM rendelet,
- 1998. évi LXVII.törvény, az állatok védelméről és kíméletéről,
- 2003. évi LXXXII.törvény az élelmiszerekről,
- 2000. évi XLII.törvény a vízi közlekedésről,
- 39/2003. (VI.13.) GKM rendelet, a vízi közlekedésrendjéről,
- 30/2003. (III.18.) a vízi közlekedés egyes belvízi utakon, környezetvédelmi okokból való korlátozásáról és a korlátozás alá eső területeken kiadható üzemelési engedélyről.

A halászati jogosultsághoz kapcsolódó hatósági engedélyek:

- FVM Somogy Megyei Földművelésügyi Hivatal Vadászati és Halászati Felügyelőség 6/699/2001. számú határozata, a Balaton halászati vízterület halászati jogáról, és a Balaton halászati jogosultjaként 2001. január 01-től, 2015. december 31-ig terjedő időszakra a Balatoni Halászati Rt. nyilvántartásba vételéről.
- FVM Somogy Megyei Földművelésügyi Hivatal Vadászati és Halászati Felügyelőség 23.4.6/141-6//2008. számon kiadott, a Balaton halászati vízterület halgazdálkodási tervének jóváhagyása, amely érvényes: 2008. január 01.-től 2012. december 31.-ig.

I. A Balaton halgazdálkodásával kapcsolatos társadalmi elvárások

A Balatonon folyó – a horgászati igényeket is magában foglaló – halgazdálkodással kapcsolatos elvárások az utóbbi évtizedben alapvetően átalakultak. A társadalomban a rekreáció-ökoturizmus-természetvédelem hármasság került előtérbe, mellyel összhangban a korábbi halászat helyett a hangsúly a horgászat felé tolódott. A halfaunára vonatkozó célállapot meghatározása során ezért az alábbi elvárásokat kell figyelembe venni:

- A tó természetes állapotának és az őshonos élővilág sokszínűségének (diverzitásának) megőrzése.
- A tavat évente meglátogató több mint 40 ezer horgász számára a megfelelő halállomány szerkezet és halsűrűség kialakítása és fenntartása.
- Közreműködés a turizmus igényelte jó vízminőség fenntartásában.

Az elsődleges cél tehát a halgazdálkodás olyan módon történő átalakítása, amely a horgászat számára értékes halfajokból – a javuló vízminőség mellett is – optimális fogás elérését biztosítja, nem fenyeget a halállomány sokszínűségének megszűnésével, továbbá biztosítja a természeti értékek védelmét és a minőségi turizmus feltételeit.

II. Jelenlegi helyzet bemutatása

- a) Az idegenhonos fajok (busa, angolna, ezüstkárász, törpeharcsa, amur) túlzott mennyisége az őshonos és egyben horgászati fontos fajok rovására.
- b) A 2.000-5.000 tonnára becsült buszállomány esetleges tömeges pusztulása súlyos ökológiai, gazdasági kockázatot jelent.
- c) Az ívó és ivadéknevelő élőhelyek jelentős részének elvesztése, a „jobb” vízminőséggel együtt járó csökkent haleltartó képesség.
- d) Jelentős halászati és horgászati terheltség. (A fogások mennyisége a telepítéshez és a természetes szaporulathoz viszonyítva túl nagy. A ponty esetében 90%-os a telepítés horgászszézonjában a visszafogás és ez a süllőnél is eléri az 50%-ot.)
- e) Turizmust veszélyeztető havaria helyzetek esetleges kialakulása, zavaró haltetemek eltávolításának kényszere.
- f) Horgászati turizmus infrastruktúrájának alacsony szintje.
- g) A szervezett hallopás mértéke jelentősen csökkenti a legálisan kifogható halak mennyiségét.

A Balaton halainak fajösszetétele és mennyisége folyamatosan átalakul a vízminőség változásának és a tó igénybevételeinek következtében. A jelenlegi horgászati igényeknek megfelelően a telepítés szerkezete egyoldalú és nem a tó ökológiai adottságainak megfelelő, (túlzott pontytelepítés, a süllő nem megfelelő korosztályának telepítése, szegényes fajspektrum). A horgászok a „tisztább” víz mellett is nagyobb halmennyiséget várnak el, holott kisebb táplálékbázis áll rendelkezésre. Az elvárásoknak megfelelően a halászat elsősorban az angolna, a busa és más „nem kívánatos” fajok (ezüstkárász, törpeharcsa, amur) állományát hivatott visszaszorítani.

Nem tisztázott pontosan, hogy napjainkban milyen mértékű a Balaton halállományának terheltsége. Sajnos a valós horgászfogásokat nem ismerjük, ami nagyon megnehezíti a halgazdálkodás tervezését. Értelemszerűen nincsenek pontos információk az illegális tevékenységet végzők által kifogott halak mennyiségéről sem. A haljelölések eredményei alapján a kihelyezett pontyok döntő részét (90-92%) a telepítést követő horgászati szezonban kifogják. A fogassüllő állomány terheltsége szintén magas (a fogható mérettartomány 50-60%-a), de ez jelenleg még éppen nem haladja meg azt a kritikus értéket, amely már az állomány természetes szaporulatának csökkenését okozná. A többi őshonos halfaj esetében az állomány egyelőre még a természetes szaporulatra épül, ám a jelenlegi szaporodási feltételek mellett e fajok állományai nagyon sérülékenyek.

Évtizedek óta megoldatlan kérdés a busa eltávolítása, visszahalászása a tóból. Ugyancsak hosszú ideje felmerülő jogos igény, hogy a Balaton elsősorban a horgászok számára kínáljon kedvező feltételeket.

Régóta megoldatlan kérdés a természetes szaporodóhelyek egy részének visszaalakítása és folyamatos fenntartása is.

A halgazdálkodás keretében a Balatoni Halászati Zrt.-vel szembeni elvárás az volt, hogy folyamatosan egyeztesse három nagy érdekcsoport érdekeit, vagy tevékenysége során legalább legyen tekintettel ezekre, saját gazdálkodási tevékenységének érdekeit hangolja össze a turisztikai vállalkozások, üdülők, fürdőzők minél tisztább vízminőségre vonatkozó igényeivel, továbbá a horgászoknak a minél nagyobb horgász célú halfogáshoz fűződő érdekeit vegye figyelembe és feleljen meg ezeknek is. A Balatoni Halászati Zrt.-vel kapcsolatban a tulajdonos Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. 2009. évben arra az álláspontra jutott, hogy ezeket az érdekeket jobban szolgálja a gazdálkodási célú tógazdasági haltenyésztés és a Balatonnal kapcsolatos nonprofit jellegű tevékenységek szétválasztása, így megváltoztak az elvárásai és a Balatoni Halászati Zrt. két gazdasági társaságra szétválasztásáról hozott döntést.

Így került sor a Balatoni Halászati Zrt.-ből kiválással létrehozott, ökológiai szemléletű, balatoni halgazdálkodással és horgásztatással foglalkozó közhasznú társaság létrehozására, Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt. néven. A változás célja, hogy az új társaság vagyonkezelője által a balatoni halgazdálkodási tevékenység biztos állami forrásokhoz jusson. E társaság tevékenységének eredményét is a közhasznú tevékenység finanszírozására kell fordítani.

Az Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt. vagyonkezelője 2009. szeptember 28-tól a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság.

III. A Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt. fő feladatai a Balaton és a Kis-Balaton halászati vízterein és a kívánt célállapot elérése érdekében szükséges intézkedések:

1. az állami tulajdonban lévő balatoni halállomány megőrzése
2. természetes szaporodóhelyek fenntartása, fejlesztése (élőhely-rekonstrukcióval is)
3. közreműködés a vízi, vízparti környezet jó ökológiai állapotának fenntartásában
4. havaria helyzetek kezelése (pl. halpusztulás esetén)
5. idegenhonos fajok állományának visszaszorítása, eltávolítása (a kivett hal további kezelésével, értékesítésével)
6. a halállomány monitorozása, állománybecslés, adatgyűjtés, változások nyomon követése, ökológiai állapotelemzés (az MTA BLKI bevonásával)
7. a kutatások, tapasztalatok révén szerzett információk értékelése alapján a telepítések szerkezetének átalakítása
8. minőségi és biztonságos haltelepítési anyag előállítás/beszerzése és telepítése
9. fajta-fenntartás (pl. balatoni fogas, balatoni nyurgaponty, kis-balatoni nyurgaponty)
10. balatoni hal mint különleges helyi ételspecialitás biztosítása az idegenforgalom részére (balatoni süllő, keszeg)
11. horgászati kínálat fejlesztése
12. turisztikai lehetőségek, szolgáltatási színvonalának fejlesztése
13. halászati hagyományok ápolása, bemutatása

1. Az állami tulajdonban lévő balatoni halállomány megőrzése

A balatoni halállomány megőrzése többretű feladat. Biztosítani kell a halállomány számára a nyugodt szaporodást, védeni kell a túlzott horgászati/halászati terheléssel szemben, és biztosítani kell, hogy a halállományból hasznot csak az arra jogosultak – a törvényes kereteket betartva – húzhasanak. A Balaton halállományának megőrzéséről csak széleskörű összefogással lehet gondoskodni. Nem valós az az elvárás, hogy néhány halór alkalmazásával biztosítható a halórzés, sőt a halórök számának jelentős mértékű növelése sem elegendő, ha ez a tevékenység nem kap külső szervektől támogatást.

Annak érdekében, hogy a halórzésben a lehető legrövidebb idő alatt látványos előrelépés történjen, együttműködést kell kialakítani az önkormányzatok, polgárőrség, rendőrség, vámszervek, a polgári természetőrök között. Speciális lehetőségei miatt a természetvédelmi őrszolgálat hatékony közreműködésére is szükség van. Ahhoz, hogy az őrzés hatékony legyen, a halórök technikai felszereltségét jelentősen javítani kell.

A halállomány védelmével biztosítható annak stabilitása és minél sikeresebb természetes utánpótlódása, amely végső soron a telepítési költségekre is kedvező hatással van. A halállomány védelmét szolgáló fő szabályok a fajok szerinti halászati és horgászati tilalmi idő, a fajok szerinti méretkorlátozás, a mennyiségi korlátozások.

- A **faj szerinti tilalmi idők** a legtöbb halfaj esetében megfelelően vannak kijelölve, azok lefedik a Balatonban jellemző ívási időszakokat.
 - A harcsa hatékony „karbantartója” a halállománynak, ugyanakkor értékes horgászhal is. Indokolt tehát biztosítani idősebb (jelenleg 80 cm felett szabadon fogható) példányai számára a szaporodás idejére a védelmet.
 - Az érvényben lévő **faj szerinti méretkorlátozások** jelenleg megfelelőek.
 - A csuka esetében a későbbiekben megfontolandó a fogható méret alsó határának 5 cm-rel (45 cm-re) történő emelése.
 - A későbbiekben szintén meggondolandó a kősüllő méretkorlátozásának 25 cm-re történő megemelése, illetve a compó esetében e 25 cm-es méretkorlátozás bevezetése.
 - Az érvényes **mennyiségi korlátozások** a legtöbb halfaj esetében megfelelőek.
 - Kezdeményezni kell az amur, az ezüstkárász és a törpeharcsa visszaengedésének tilalmát.
 - A **halvédelem legfontosabb eleme, hogy a szabályokat be is kell tartatni.** Nem megengedhető, hogy az orvhalászok és a szabályokat be nem tartó (6-8 bottal napi 10-15 db süllőket fogó) horgászok veszélyeztessék a halállomány egyensúlyát a természetes szaporodást biztosító anyaállomány lezsarolásával, és hogy extra telepítési költségeket és kedvezőtlenebb fogási lehetőségeket kényszerítsenek rá az államra, illetve a szabályokat betartó, kikapcsolódni vágyó horgászokra. A hatékonyabb halórzéshez a törvényi szabályozásban is meg kell teremteni a feltételeket. Szabályozni szükséges a kopolyúháló és az elektromos halászgép birtoklását is. Elfogadhatatlan, hogy ezeket csak használni nem szabad, de birtokolni bárkinek lehet! Ezekben a kérdésekben a jogszabályok módosítását kell kezdeményezni.
-
- Jelenleg nagy problémát jelent a vízfolyásokon szaporodási időszakban meginduló halakra nehezedő – részben illegális fogási módszerek által gyakorolt – nyomás, ami a természetes szaporulatot tovább csökkenti. Ez – az elsőrendű haszonhalakat tekintve – leginkább a déli part mentén befolyó árkokba ívni felvonuló harcsákat érinti. Az ívási időszakokban ezért a teljes harsatilalom bevezetése és betartatása szükséges.
 - A vízfolyásokra való felúszás szaporodási időszakban a busa esetében kedvező hatású: elfogadott technológiánk van a befolyókra felúszó busarajok megfogására.
 - Az 1990-es évek második felében eltörölték a Balatonon az addig érvényben lévő egy hónapos **tavaszi általános tilalmat** (április 20. - május 20.), amely a legtöbb pontyféle számára biztosította, hogy legalább a szaporodásának fő időszaka alatt zavartalanul ívhasson. Ez kedvezőtlen döntés volt mind a tó halállománya, mind a horgászat hosszabb távon érvényesülő lehetőségeinek szempontjából. A tó körül ma már nagy számban vannak intenzív horgásztavak, amelyek biztosíthatnák a horgászatot ezen időre is.
 - A Balaton halállományának védelme és nyugodtabb szaporodása érdekében a tavaszi általános tilalmat tehát újra be kell vezetni az április 20. és május 20. közötti időszakra vonatkozóan. (Ennek enyhébb változata lehet, hogy az erősen módosított partszakaszokon a parti horgászat lehetőségét ekkor is meghagyjuk.)
 - Kiemelten fontos kérdés a balatoni befolyókra is megvalósítani ezeket a korlátozásokat.

- A szaporodás szempontjából különösen értékes partszakaszok (kíméleti területek) kijelölését a Halgazdálkodási Nonprofit Zrt., a MTA BLKI, a BfNPI és a MOHOSZ javaslatai alapján el kell végezni.

2. Természetesen szaporodó állományok, szaporodóhelyek fenntartása, fejlesztése (élőhely-rekonstrukcióval is)

A Balatonon az őshonos halfauna kihasználtságát ma már döntően a horgászat (és az illegális halfogás) határozza meg. A balin és garda állománya a jelenlegi viszonyok mellett egyelőre természetes szaporulat révén is stabil. Ez kifejezetten kedvező a Natura 2000 jelölőfajok tekintetében, így ezen a téren további szabályozás nem szükséges. A balin esetében az állomány kisebb növelése telepítésekkel elképzelhető, jelentősebb növelésére törekedni azonban a táplálkozási feltételek jelen szintje mellett nem célszerű.

A compó és a széles kárász állományai az élőhelyben és a halállományban bekövetkezett kedvezőtlen változások (pl. az ezüstkárász megjelenése és a ponty tömeges kihelyezése) következtében szorultak vissza. Jelenleg a Balatonban már csak a compóval találkozhatunk. E két őshonos halfaj állományának legalább részbeni visszaállítása a halfauna változatosságát növelné és ezáltal, még ha csak kis részben is, de a horgászati lehetőségek változatosságát is fokozná. A Kis-Balatonon megtalálható őshonos fajok tenyészanyaga segítségével természetes állományból lehetne visszatelepítést megvalósítani.

A Balaton termelőképesége jelenleg az 1960-as évek végének, 1970-es évek elejének szintjéhez közelít, azaz elvben a tó képes az akkori halállomány eltartására napjainkban is. Ezek alapján feltételezhetjük, hogy az őshonos halfajok esetében megfelelő halgazdálkodás mellett a tényleges (nem a statisztikai) horgászati fogási célok felső határa esetleg az említett időszak stabil halászfogásainak szintjéig lehet fejleszthető. Egyelőre azonban a tó haleltartó képességének jelentős részét lekötik a nem őshonos halfajok, mint a busa, illetve a túltelepített angolna. Az 1900-as évek elejéhez és közepéhez képest nagy különbség még, hogy a tó és partvonalának szabályozása miatt a legtöbb halfaj szaporodási lehetősége leromlott. Ezen problémák megfelelő halgazdálkodással, élőhely-védelemmel és -rehabilitációval részben orvosolhatóak. Ugyanakkor az 1980-as évek halbőségét már el kell felejtenünk, annak visszaállítása a tó javuló vízminősége mellett nem lehetséges.

Az elmúlt évek jelentős és egész nyárra elhúzódó árvaszűnyog-rajzása arra enged következtetni, hogy jelenleg is van nem lekötött haltermelő potenciál a tóban. Ennek vizsgálata és tisztázása is fontos feladat.

Megfelelő halbölcsők kialakításával, a természetes szaporulat növelésével, pontos telepítéssel, az ívóhelyeken a halászat-horgászat szakaszos és időszakos szüneteltetésével a horgászati lehetőségek hosszabb távon bővíthetők, a tevékenység eredménye jobban érzékelhetővé tehető.

A Balaton őshonos halállományának megőrzése, értékes halfajaink szaporodásának elősegítése érdekében felül kell vizsgálni a korábbi természetes szaporodóhelyek helyreállításának, elérhetővé tételének lehetőségét.

A Kis-Balaton II. ütem befejezésének tervei során tervezésre került mind a 4T, mind a 21T műtárgyhoz egy-egy hallépcső, melyek a Balatontól a Zalaig biztosítanak a halak számára az átjárhatóságot. A II. ütem területén a vízkormányzás tervezésénél az őshonos halfajok igényeit is figyelembe vették. Mind a Nagy-Berek, mind a Tapolcai-medence egyes vizes élőhelyei összeköttetésbe hozhatók a Balatonnal, így halbölcsőként funkcionálhatnak anyahalak tudatos és tervezett kihelyezése mellett. A jelenlegi Balaton-mederben található

potenciális szaporodóhelyekre vonatkozóan az MTA BLKI tett korábban is javaslatot. Ezek közül a legjelentősebb, még szinte teljes egészében természetes állapotokat mutató területek (pl. Zala-torkolat környéke, Szigligeti-öböl befolyókat befogadó szakasza, Sajkodi-öböl) fokozottabb védelme indokolt. A balatoni balinállomány telepítés nélküli fennmaradásában a Zala – illetve a hallépcsőkkel elérhető és a KBVR II. kialakítása során létrehozott erősebb áramlású, kemény aljzatú ívóhelyek léte – kulcsfontosságú. A nyílt vízi részeken megfontolandó lehet süllő ívóhelyek létesítése (ill. a meglévő mesterséges szaporodóhelyek felújítása) is. A halállomány monitorozása, állománybecslés, adatszolgáltatás, változások nyomon követése alapvető jelentőségű a többi feladat tervezése során. A kutatói munka összefogásának jó bázisát alkothatja az MTA BLKI.

Ebben a munkában a Nonprofit Zrt. együttműködik az MTA BLKI-val és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósággal.

3. Közreműködés a vízi, vízparti környezet jó ökológiai állapotának fenntartásában

Az élővilág, és így a halfauna sokrétűségének fenntartásához is nélkülözhetetlen, hogy minél nagyobb területek, partszakaszok, jellegzetes élő-, szaporodó- és ivadéknevelő területek eredeti állapotukban maradjanak fenn. A parti zóna legfontosabb növénytakaságai a nádasok, amelyeknek a környezet- és természetvédelmi jelentősége, valamint az anyagforgalmi kapcsolatokban játszott szerepe nagyon sokrétű és alapvető fontosságú. A nádasok víztisztító funkciója nem korlátozódik a növényi tápanyag eltávolításra, hanem magában foglalja a szerves szennyezők, a szintetikus vegyszerek és a toxikus kemikáliák kiszűrését is. A legtöbb halfaj nevelkedési, szaporodási területe szintén a parti öv és az itt elterülő nádasok. A parti nádasok, a nagy hínárosok leromlása régóta nyomon követhető. Már korábban megjelentek rendkívül fontos intézkedések, korlátozások, amelyek kedvező hatásúak, és noha ezek végrehajtása nem a BH Nonprofit Zrt. feladata, a területen való állandó jelenlét révén gyűjtött információkkal, adatszolgáltatással aktívan tudja segíteni a hatóságok munkáját:

- Szigorúan meg kell gátolni (nem csak tiltani) minden olyan beavatkozást (a parti nádas partfelőli feltöltése, strandok, kikötők, stégek nádasok kiirtásával való építése), amely a nádasok további leromlásához vezet.
- A még meglévő természetes partszakaszoknak védelmet kell biztosítani, ahol mindennemű építkezést és környezetet módosító beavatkozást meg kell tiltani.
- Fel kell térképezni a potenciálisan még rekonstruálható élőhelyeket, partszakaszokat és a tóhoz kapcsolódó vizes élőhelyeket. Ahol erre mód van, vissza kell állítani ezeket természetes állapotukba.
- A bejáróval rendelkező horgászstégeket vissza kell szorítani a tóban, helyette a csónakos horgászat támogatandó. Az északi parton a csónakos hozzáférés érdekében meg kell vizsgálni, hogy hol maradhatnak meg a természetvédelmi szempontból komoly gondot nem okozó stéges csónakkikötők. A széles nádfalon át a parti ingatlanokról egyenként benyúló, végén horgász- (tehát nem kikötő-) stégként kiszélesedő építményeket fel kell számolni.

A BHNp Zrt. feladata, hogy a területen való állandó jelenlét során gyűjtött információkkal, adatszolgáltatással aktívan segítse a hatóságok és Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság munkáját.

4. Havária helyzetek kezelése (pl. halpusztulás esetén)

Kiemelt jelentőségű feladat az elhullott halak begyűjtése, ami a turisztikai elvárások miatt is folyamatos tevékenység, nem lehet nagyobb haváriák esetére korlátozni.

Ez a probléma nagy mennyiségben egyrészt a szokásos tavaszi, nagy tömegű természetes elhullásnál jelentkezik, másrészt a betegségek, fertőzések okozta pusztulás esetén. Kis mennyiségű, szórvány elhullás állandó jelleggel, egész évben előfordulhat a halak előregedéséből, megbetegedéséből, fizikai sérüléseiből adódóan. A rendkívüli (a múltban pár alkalommal már megtapasztalt) tömeges halpusztulások esetére vészforgatókönyvvel rendelkezik a cég, ekkor a mentesítésben a teljes személyi- és eszközállománynak részt kell vennie. Ilyen jellegű káreseménynél széleskörű érintettségi kör végzi a mentesítést: a KvVM, a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, a Balaton-parti önkormányzatok, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság és egyéb szereplők közös munkájában a BHNp Zrt. részt vesz.

A Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt havária-tervét a honlapján meg kell jeleníteni.

5. Idegenhonos fajok állományának visszaszorítása, eltávolítása (a kivett hal további kezelésével, értékesítésével)

A tó halállományában igen jelentős részt képviselnek az idegenhonos halfajok. E fajok többsége a horgászat számára értéktelen, ugyanakkor mind ökológiai, mind horgászati szempontból kedvezőtlen irányba tolják el a tó természetes egyensúlyát, ezen belül negatívan befolyásolják az őshonos halfauna szerkezetét. Mindemellett a horgászat és a halászat az egyes halfajok állományait jelentősen eltérő módon terhel, hiszen a halak kifogása során rendszerint bizonyos szelekció érvényesül. A halállomány kívánt egyensúlya így csak megfelelő halgazdálkodással érhető el. A horgászat halállományt torzító hatása csak részben korrigálható telepítések útján. A halállomány és a táplálékhálózat egyensúlyának fenntartásához mindenképpen szükséges az állományszabályozó halászat is. Az állományszabályozó halászat és a hagyományos halászat közti alapvető különbség, hogy állományszabályozó halászatot csak akkor végzünk, amikor az szükséges, és olyan mértékben, ahogy arra szükség van. Az állományszabályozó halászat legfontosabb feladata jelenleg a busa és az angolna állományának eltávolítása. Amint e fajok állományai jelentősen csökkenthetők, az így felszabaduló táplálékkészlet biztosíthatja az őshonos halfajok térnyerését. Ugyanakkor a halállomány egyensúlyát mindezen beavatkozások csak akkor szolgálhatják, ha a halállomány ingadozásainak pontos ismeretében (monitoring, pontosan vezetett fogási és telepítési statisztika) kerülnek meghatározásra, hogy hol, hogyan és milyen mértékben szükséges beavatkoznunk. Ezek az adatok szolgálhatják az alapját a keszeghalászat esetén is az elvárható minimum meghatározásának.

A Balatonba és vízgyűjtő területére a továbbiakban nem őshonos halfaj és egyéb idegenhonos élőlények betelepítését véglegesen meg kell akadályozni, amire a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 14. §-a megadja a megfelelő felhatalmazást: minden olyan tórendszerben mellőzni kell a tájidegen fajokat, amelyeknél a tótól a Balatonig vezető befolyókban e halak fiatal egyedek megtalálni (az MTA BLKI felmérése szerint ma gyakorlatilag az összes déli befolyó ilyen!). Ennek értelmében az idegenhonos halfajok elleni védekezés részeként a telepítések korlátozása, tilalma fontos a vízrendszer halastavaira (pl. busa, amur, törpeharcsa, ezüskárász esetében). Az idegenhonos halak csalihalként történő

használatát szintén tiltani kell, hiszen egyes kisebb testű halfajok esetében a terjedésnek ez egy jelentős oka (és motivációja) lehet.

Az idegenhonos fajok eltávolítása a Kis-Balatont, mint a balatoni halak bölcsőjét fokozottan érinti. A megfelelő halszerkezet kialakítása során nemcsak a horgászati szempontból kiemelt fajok helyzetének javítását, de a horgászat által nem érintett, védett illetve védendő, megőrzendő fajok státuszának javítását is szem előtt kell tartani.

Az idegenhonos fajok állományának visszaszorításában a Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt. az állományszabályozó halászati feladatok ellátásával vesz részt. Az állományszabályozó halászat legfontosabb feladata jelenleg a busa és az angolna állományának visszafogása.

Az állományszabályozó halászat állami megbízásból, a BH Nonprofit Zrt. által külön kötött, évenként megújított szerződéses munka keretében történik.

A kifogott hal értékesítéséről (tóparti friss értékesítés), saját társcégnél történő feldolgozásáról vagy bérfeldolgozásáról a Nonprofit Zrt. gondoskodik. Évi 250-300 tonna busa visszahalászására van lehetőség, ennek fogási költsége 125-140 millió forint.

A busával kapcsolatos alapvető célkitűzés – környezetvédelmi, ökológiai és horgászturisztikai szempontok szerint is –, hogy az állomány kikerüljön a vízből. A Balatonon kifogott és a parton közvetlenül értékesített halnál is jelentős veszteség keletkezik, ha viszont az értékesítés elmarad, két választási lehetőség van. A kikötőben erre a célra rendszeresített hűthető konténerbe gyűjtés és tárolás után az ATEV elszállítja és megsemmisíti, vagy komposztálja. A megsemmisítés költsége ekkor a haltetem bruttó kilogrammjára vetítve elérheti az 50 Ft-ot. A másik módszer szerint a halat feldolgozva, frissen vagy fagyaszttva kell eljuttatni a fogyasztókhoz. A feldolgozottság fokát érdemes jelentősen növelni, hiszen itt a piacképes végtermék (halrudak, füstölt áru stb.) előállítása indokolt. A végtermékkel megfelelő forrás esetén, pl. a helyi önkormányzatokhoz tartozó intézményi konyhákat (pl. iskolák) lehetne rendszeresen egészséges táplálékhoz juttatni.

A fogott halmennyiség kirakodásához, elszállításához szükség van megfelelő kikötőre, tároló és szállítókapacitásra Siófokon, valamint a készhelyi telephelyen, ezért a kikötőknek tartós állami tulajdonban kell maradniuk.

6. A halállomány monitorozása, állománybecslés, adatgyűjtés, változások nyomon követése, ökológiai állapotelemzés (MTA BLKI)

Ahhoz, hogy a kitűzött célokat elérhessük, ismernünk kell a halállomány összetételét, a halak életfeltételeit és az egyes beavatkozások hatásait. A halgazdálkodási feladatokhoz igazodva a következő kutatási feladatok folyamatos végzése szükséges.

- A halállomány összetételének monitorozása a nyílt vízen kopoltyúhálóval, a part mentén pedig elektromos halászgéppel. Tekintettel arra, hogy a halgazdálkodási feladatok jelentős részben kapcsolódnak a nagyobb testű halfajokhoz, e vizsgálatokat részben a BHNp ZRt. kopoltyúhálós busahalászaival szinkronizáltan kell végezni (a nagyobb testű halak pontosabb felméréséhez nagy szembőségű kopoltyúhálók kellenek jelentős hosszban). Ilyen jellegű vizsgálatok ugyan jelenleg is folynak, ám ezek intenzitása a csekély és szétforgácsolt támogatási források miatt nem elégséges. Szükséges tehát a halállomány monitorozására szánt források növelése és központosítása, illetve a jelenlegi néhány hónapos időszakokkal szemben a feladatok hosszabb távra (3-5 évre) történő kiosztása.

- A természetes szaporodás sikerének vizsgálata az ivadék mennyiségének nyomon követésével.
- A haltelepítések hatásának vizsgálata haljelölések útján. E vizsgálatok elsősorban az egynyaras és idősebb korcsoportok telepítésének optimalizálását (telepítési méret, hely és idő tekintetében) szolgálják. Célszerűen évi legalább 5000 db hal (ponty, fogassüllő, egyéb telepített fajok) jelölése indokolt. Eddigi tapasztalataink alapján e vizsgálatok igen pontosan jelezhetik a telepítések relatív határfokát.
- A balatoni halfogások becslése. Sajnos a horgász fogási naplók adatai jelenleg nem alkalmasak a halgazdálkodás értékelésére, ezért célszerű lenne egy a MOHOSZ-szal együttműködésben kiválasztott horgászcsoporthoz által vezetett bővített fogási naplóra alapozva becsülni a horgászfogások trendjeit.

A felvázolt kutatási feladatok csak hosszabb távon képesek céljukat elérni, így támogatásukat is ennek megfelelően kell biztosítani. A feladatok sikeres végrehajtása ugyanakkor megfelelő összefogást is igényel. BHNp Zrt. és az MTA BLKI szoros együttműködése szükséges, aminek része kell, hogy legyen a BHNp Zrt.-n belül létrehozandó kisebb (2-4 fő) kutató és tájékoztató munkacsoport is. E munkacsoport végezhetné az utóbbi két kutatási és adatgyűjtési feladatokon túl a nyilvánosság tájékoztatását, illetve koordinálhatná a tudományos alapokat igénylő halgazdálkodási feladatokat.

7. A kutatások, tapasztalatok révén szerzett információk értékelése alapján kialakított telepítés-szerkezet és halászat

A folyamatos tudományos monitoring és adatgyűjtés alapján kidolgozható és rugalmasan alakíthatóvá válik egy, a jelenleginél gazdaságosabb haltelepítési stratégia. A halállományra, a horgászati igényekre és fogásokra vonatkozó, a jelenleginél pontosabb ismeretek alapján meghatározható a telepítendő fajok listája és a szükséges állománypótlás mértéke. Ugyanakkor a jelöléses vizsgálatok eredményei alapján meghatározhatóak azon paraméterek, amelyek mentén biztosítható a telepítések hasznosulásának maximalizálása.

A Balatonon folyó keszeghalászat folytatását csak a halállomány ingadozásainak pontos ismeretében lehet megtervezni. A jelenleg még folyó keszeghalászat létjogosultságát, illetve ennek feltételezett, a halállomány-szabályozásában betöltött pozitív szerepét meg kell vizsgálni, e nélkül folytatása nem indokolható az új szervezet célkitűzéseivel összevetve (a tó ökológiai szemléletű kezelése, az őshonos halfauna megőrzése). Amennyiben a vizsgálatok, elemzések hitelt érdemlően igazolják a keszeghalászat ökológia szempontból is kívánatos hatását, akkor e tevékenységet alkalmi vagy rendszeres „kezelésként” kell folytatni a későbbiekben. Akkor is alkalmazható, ha alkalmilag végezve nem terheli annyira a halközösséget, hogy problémát okozzon, így biztosítva a halsütők részére a „sokak számára helyi gasztronómiai specialitásként jelentős balatoni keszeget”. A más vizekbe eladható élő keszeg lehalászása csak akkor elfogadható, ha ezzel a Balatoni halállományban bizonyíthatóan nem esik kár. Az ebből származó bevételt – a non-profit jellegnek megfelelően – 100%-ban a cég közhasznú tevékenységére kell fordítani. A Kis-Balaton a keszeghalászat a jóváhagyott üzemi terveknek megfelelően történhet.

A Balatonon folytatott halgazdálkodás céljait és a végrehajtás során alkalmazott eszközöket és intézkedéseket illetően széleskörű ismeretterjesztő tájékoztatás szükséges annak érdekében, hogy a horgásztársadalom támogatását elnyerhesse az új cég, és így még hatékonyabban működhessen.

8. Minőségi és biztonságos haltelepítési anyag előállítása-beszerzése és telepítése

Középtávon meg kell oldani, hogy a Balatonba csak a tó vízgyűjtőjén (Kis-Balaton) élő természetes ponty vonalához tartozó anyahalak utódjai kerüljenek kihelyezésre. E genotípusok ugyanis a tó környezeti adottságaihoz alkalmazkodottak, várható túlélésük és későbbi természetes szaporodási sikerük jóval magasabb lehet (a tóban jelenleg található csekély természetes szaporulatot lényegében a még meglévő balatoni nyurgapontyok adják), mint a szelektált tógazdasági fajtáké

Megfelelő telepítési alapanyag tőegységek hiányában másként is biztosítható: a telepítés teljes mértékben piacról történő megvásárlásával. Ennél a megoldásnál is elvárható, hogy a szaporulat helyi (balatoni és kis-balatoni) anyaállománytól származzon, szaporítására a Balaton vízrendszerén kerüljön sor.

A telepítési anyag „tisztaságát” biztosítani kell, az idegenhonos halfajoktól mentes kell, hogy legyen. Széleskárász telepítésére csak ezüstkárásztól mentes tógazdaságból adható engedély. Célszerű megoldás, ha a többi tőegység értékesítése mellett a Balatonhoz legközelebb eső buzsáki, balatonlelleli és fonyódi tőrendszerek egy részének elsődleges feladata a telepítő anyag biztosítása, méghozzá a vállalkozóval – a kiszolgáltatót helyzet elkerülése érdekében – előre rögzített áron.

Valamennyi megoldás esetében a telepítésnek előre meghirdetett helyen, szakmailag képzett, független, esetleg a halászati felügyelethez tartozó személy által ellenőrizhető módon kell megvalósulnia.

9. Fajta-fenntartás (pl. balatoni fogas, balatoni nyurgaponty, kis-balatoni sudárponty)

A szaporodóhelyek megőrzése és fejlesztése, a haltelepítési minőségi és biztonságos haltelepítési anyag előállítása-beszerzése és telepítése során különös figyelmet kell fordítani az őshonos állományok megővésére. Emellett a kis-balatoni sudárponty esetében a társaság a nevesített fajtagazda, így a fajta fenntartásában vállalt kötelezettségeket teljesíteni kell.

A Balatoni Halgazdálkodási Non-profit ZRt. vonatkozó anyagait a honlapon közzé kell tenni.

10. Balatoni hal mint különleges helyi ételspecialitás biztosítása az idegenforgalom részére (balatoni süllő, keszeg)

A BH Nonprofit Zrt. az általa fogott balatoni halat mint különleges helyi ételspecialitás alapanyagát (balatoni süllő, keszeg) az idegenforgalom részére és a turisztikai lehetőségek, szolgáltatási színvonal emelése érdekében a siófoki kikötőben lévő halbolt kiskereskedelmi tevékenysége által értékesíti.

11. Horgászati kínálat fejlesztése

A jelenleg túlnyomó többségben lévő, „hagyományos” módszereket és halfajokat igénylő a balatoni horgászok mellett külön figyelmet érdemelnek a fizetőképes, magasabb igényekkel élő sporthorgász-turisták. A Tisza-tavon egész iparág épül rájuk, míg a Balatonnál jelenleg

külön lehetőségeket legálisan nem kínálnak számukra. Az igények felméréseivel, külön programkínálatot kell kialakítani a számukra, pl. hajóról, illetve egzotikus helyekről történő horgászattal. Tevékenységük ellenőrzött mederben tartása több okból is kívánatos, részben a szabálysértések elkerülése, részben a fizetőképességük kihasználása szempontjából.

A balatoni halpótlás a jelenleg a kialakult szokások szerint többek között magában foglalja 350 tonna ponty telepítését. Indokolt lehet a telepítési struktúra megváltoztatása, az előírt 250 t ponty mellett más őshonos fajok kihelyezése. Hosszabb távon a horgászok elvárásainak megváltoztatására kell törekedni: a Balaton egy természetes és ráadásul nem pontyos jellegű tó, ennek megfelelően az ökológiai szemlélettel nehezen összeegyeztethető, hogy csak a „pontycentrikus” igények kapjanak prioritást. A mesterségesen pótolta (betelepített) halak szinte azonnali kifogásán alapuló horgásztatási rendszert kiválóan képesek üzemeltetni a természeti értéket nem, vagy csak kis mértékben képviselő horgászstavak szerte az országban. A Balaton ökológia szemléletű kezelés mellett ezt nem kínálhatja, ezért pontytelepítés mellett – megfelelő kommunikációval, szemléletformálással – a telepítési struktúra fokozatos megváltoztatása kívánatos.

A tóba telepítendő fogassüllőnél elvárás, hogy Balatonból származó anyáktól kell származnia. Ezt továbbra is a balatoni süllőfészkek és esetleg szaporításra kifogott anyák felhasználásával lenne célszerű biztosítani. Mindenképpen el kell kerülni azt, hogy a tóban lévő fogassüllő genetikai állománya máshonnan származó genetikai anyaggal szennyeződjön.

A telepítések végrehajtását pontosan, ellenőrzött körülmények között kell végrehajtani ütemezett rend szerint.

12. Turisztikai lehetőségek, szolgáltatási színvonalának fejlesztése

A horgászturisztikai, illetve halászathoz kötődő turisztikai fejlesztésekre önálló, átfogó tervet kell kidolgozni, jelentős mértékű változtatásokra van szükség mind a szemléletben, mind a szolgáltatások színvonalában. A Balaton déli partján jelentős tere van az idegenforgalmi fejlesztéseknek, az önkormányzatokkal, helyi szereplőkkel együttműködve külön koncepciót kell kidolgozni a szakterület fejlesztésére. Javasoljuk a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságnál is alkalmazott modell működtetését, ahol programot és látnivalót szolgáltat a cég, azonban az üzemeltetés, szolgáltatások révén a helyi lakosság és az önkormányzatok is közvetlen bevételhez jutnak.

13. Halászati hagyományok ápolása, bemutatása

A balatoni halászat, halfogások története az ősidőktől nyúlik vissza. Számtalan leírás maradt fenn a halászbokrokról, történetekről. Nevezetes esemény a 40 halász emléknap, mely az 1729 telén történt eseményből kiinduló szép hagyomány. Háromnapos rendezvénysorozat a balatoni halászság tiszteletére a Szent Mihály-kápolnához kapcsolódó legenda halászáinak emlékére, halászléfőzéssel, szórakoztató műsorokkal és komolyzenei koncertekkel. Ugyanakkor a korabeli és mai halászok életének, munkájának bemutatása turisztikai lehetőségeket, programkínálat bővítést is biztosító szép feladat.

IV. Finanszírozás

A kötelező telepítés elvégzéséhez jelenlegi ismereteink szerint főként a területi engedélyek bevétele áll rendelkezésre. Ez az éves telepítés, halórzás és az alapvető működés költségeit részben biztosítja.

A költségek nem fedezett részére, továbbá a közhasznú feladatok, elsősorban a szelektív halászat, busa-eltávolítás költségeinek fedezetére a forrást a költségvetésből kell biztosítani. A legkedvezőbb, ha erre jogszabályi garancia is van, de alapvető minimumként legalább önálló soron meg kell jelennie a KvVM vagy a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság költségvetésében.

A középtávú időszakra, 2010., 2011., és 2012. évre a nem fedezett finanszírozási igény összegének éves becsült összege 250-270 millió forint.

A középtávú üzleti tervet a Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit Zrt. szakemberei állítják össze, az ahhoz tartozó finanszírozási terv elkészítése a társaság és a vagyongazdálkodó közös feladata.

V. Társadalom, önkormányzatok bevonása a feladatok megvalósításába

A Balatoni Halgazdálkodási Nonprofit ZRt. működése során kiemelt jelentőségűek a közszolgálati, közhasznú feladatok, így tevékenységét az érintett önkormányzatokkal, helyi társadalmi szervezetekkel, MOHOSZ-szal, kutatókkal konzultálva látja el. Ezt tükrözi a tisztségviselők köre is, az új szemléletű feladatellátás részeként rövid időn belül egyeztetést kell tartani a fent jelzett szereplőkkel a pontos tájékoztatás érdekében.

Tekintettel arra, hogy a Balatonnal kapcsolatos kérdések kiemelt közérdeklődésre tartanak számot, minden intézkedésnek a lehető legszélesebb nyilvánosság előtt kell megvalósulnia, ill. folyamatosan tájékoztatni kell a társadalmat a tervezett intézkedésekről, az elért eredményekről.